

Szczegółowa samoocena spełnienia warunku horyzontalnego 4 dotyczącego Wdrażania i stosowania Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (KPON) zgodnie z decyzją Rady 2010/48/WE

Kryterium 1 - Istnienie krajowych ram zapewniających realizację Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, które obejmują cele ogólne obejmujące wymierne wartości docelowe, mechanizmy gromadzenia danych i monitorowania.

Ramy polityki krajowej dla zapewnienia wdrażania realizacji KPON stanowi Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 (SON) przyjęta przez Radę Ministrów 16 lutego 2021 r.¹, która określa cele i działania do osiągnięcia w oznaczonym czasie ze wskaźnikami i odpowiedzialnymi podmiotami, a także mechanizmy monitoringu realizacji celów i działań oraz gromadzenia danych w tym zakresie. Ponadto, w zakresie realizacji procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, m.in. dla osób z niepełnosprawnościami (OzN) odpowiednim dokumentem strategicznym jest również Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.) przyjęta przez Radę Ministrów 7.06.2022 r (SRUS).²

Dokument Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 był szeroko konsultowany ze środowiskiem osób z niepełnosprawnościami w ramach konsultacji publicznych i uwzględnia postulaty osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Przeszedł też proces uzgodnień międzyresortowych i opiniowania.

Warto też wskazać, że odniesienie do Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami znajduje się w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2021 (z perspektywą do 2030 r.), przyjętej uchwałą Rady Ministrów 14 lutego 2017 r., w której zaprezentowany został model zrównoważonego społecznie rozwoju, uwzględniający potencjał wszystkich grup społecznych. Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami stanowi jedno z narzędzi realizacji celu szczegółowego „Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony”. Ze względu na swój kompleksowy charakter, działania zawarte w tej strategii przyczynią się również do osiągnięcia pozostałych celów zapisanych w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami spełnia wymogi strategii rozwoju w rozumieniu art. 9 pkt 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Dokument uzyskał ocenę zgodności ze średniookresową strategią rozwoju kraju, wydaną przez Ministra Funduszy i Polityki Regionalnej.

¹ Uchwała nr 27 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 2021 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Strategia na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030 została opublikowana w dniu 25.02.2021 r. w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej "Monitor Polski" pod pozycją 218 (<https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218>). Dokument dostępny jest również na stronie Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej oraz Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych (pod adresami: <https://www.gov.pl/web/rodzina/strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski> oraz <http://niepelnosprawni.gov.pl/a,1180,strategia-na-rzecz-osob-z-niepelnosprawnościami-2021-2030-ogloszona-w-dzienniku-urzedowym-rzeczypospolitej-polskiej-monitor-polski>). Link do dokumentu : <https://dziennikustaw.gov.pl/MP/rok/2021/pozycja/218>

² Link do dokumentu: <https://www.gov.pl/web/rodzina/projekt-uchwaly-rady-ministrow-w-sprawie-ustanowienia-polityki-publicznej-pt-strategia-rozwoju-uslug-spoecznych-polityka-publiczna-na-lata-20212035>

Dokument zakłada kompleksowe, horyzontalne, ponadsektorowe podejście polityki publicznej do wsparcia osób z niepełnosprawnościami, uwzględniające ich potrzeby w zakresie niezależnego życia i włączenia społecznego. Zapisy dotyczące konkretnych działań w Strategii, w tym o charakterze legislacyjnym i programowym, zostały poprzedzone diagnozą stanu faktycznego sytuacji osób z niepełnosprawnościami w Polsce. Na tej podstawie wskazano 8 obszarów priorytetowych Strategii. Należą do nich:

- ✓ Obszar priorytetowy 1: Niezależne życie
- ✓ Obszar priorytetowy 2: Dostępność
- ✓ Obszar priorytetowy 3: Edukacja
- ✓ Obszar priorytetowy 4: Praca
- ✓ Obszar priorytetowy 5: Warunki życia i ochrona socjalna
- ✓ Obszar priorytetowy 6: Zdrowie
- ✓ Obszar priorytetowy 7: Budowanie świadomości
- ✓ Obszar priorytetowy 8: Koordynacja

Celem głównym Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami jest włączenie osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami w życie społeczne i zawodowe, a tym samym zagwarantowanie im praw określonych w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Działania wskazane w ramach poszczególnych obszarów umożliwią osobom z niepełnosprawnościami niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach, zapewniając im funkcjonowanie w społeczeństwie na zasadzie równości z innymi osobami.

Wskaźnikiem monitorującym realizację celu głównego Strategii jest współczynnik aktywności zawodowej dla osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym. W 2018 r. wynosił on 28,3%, w 2019 r. - 28,8%, w 2020 – 30,0% a w 2021 r. (dane za IV kwartał 2021 r.) wyniósł – 33,9%. Zgodnie z założeniami Strategii w 2025 r. przewidziano jego wzrost do poziomu 35% a w 2030 r. – do 45%.

Cele, oczekiwane rezultaty i wskaźniki monitorujące zostały określone dla każdego z obszarów priorytetowych.

W tym miejscu należy również zaznaczyć, że ze „Strategią na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021 – 2030”, w zakresie realizacji procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych m.in. dla osób z niepełnosprawnościami, koreluje dokument pod nazwą „Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.)”, przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 7.06.2022 r. Wdrożenie Strategii Rozwoju Usług Społecznych (SRUS), w tym osiągnięcie wskazanych w niej wskaźników, zapewni realizację celów w obszarze deinstytucjonalizacji wskazanych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 (zgodnie z zapisem Strategii OzN na str. 107, wskaźniki realizacji procesu DI usług społecznych dla OzN są zawarte w osobnych, krajowych ramach strategicznych deinstytucjonalizacji). Dokument został opracowany na podstawie ustaleń i wniosków wypracowanych w ramach Zespołu do spraw opracowania Strategii deinstytucjonalizacji usług społecznych w Polsce powołanego przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej, a także wzięto pod uwagę materiały wypracowane przez organizacje pozarządowe działające w poszczególnych obszarach usług, których dotyczy deinstytucjonalizacja (osoby z niepełnosprawnościami, osoby starsze, rodziny oraz dzieci i młodzież w ramach pieczy zastępczej, osoby z problemami zdrowia psychicznego oraz osoby w kryzysie bezdomności). OzN wsparte będą m.in. w zakresie niezależności

poprzez wdrożenie mieszkalnictwa wspomaganego - Cel 3 oraz rozwój Centrów Opiekuńczo-Mieszkalnych. Przyjęcie i wdrożenie Strategii Rozwoju Usług Społecznych umożliwi zatem realizację celów w obszarze deinstytucjonalizacji wskazanych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 oraz zapewni monitoring realizacji celów dotyczących tego obszaru.

Dane w zakresie realizacji „Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021 – 2030” będą zbierane kompleksowo przez Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Będą one pozyskiwane od podmiotów, które są koordynatorem działań określonych w Strategii (poszczególne ministerstwa i inne podmioty). Wykaz tych wskaźników dostępny jest w zbiorczej tabeli w Strategii. Za zbieranie danych oraz monitoring realizacji wskaźników dotyczących deinstytucjonalizacji usług społecznych dla OzN zawartych w SRUS będą odpowiedzialni liderzy procesów DI – tj. na szczeblu ogólnopolskim Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej w zakresie usług społecznych, natomiast w zakresie usług zdrowotnych – Ministerstwo Zdrowia. Informacje dotyczące realizacji poszczególnych działań SON zbierane będą rokrocznie, natomiast wartości wskaźników do osiągnięcia zostały wskazane dla 2025 i 2030 roku w stosunku do roku bazowego. W Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej zostanie powołany Zespół ds. realizacji Strategii rozwoju usług społecznych – etap pierwszy. Okres programowania 2021-2040³. Zespół opracuje szczegółowy sposób monitorowania postępu realizacji działań zaplanowanych w dokumencie oraz określi cykliczność sprawozdań z ich realizacji. Punktem odniesienia w monitorowaniu realizacji działań będzie opracowany zestaw wskaźników obrazujących oczekiwane rezultaty realizacji strategii na poziomie celów strategicznych.

Realizacja celów i działań ujętych w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 będzie podlegała stałemu monitoringowi przez Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych. Będzie on prowadzony w dwojaki sposób.

Pierwszym z nich będzie roczna, pełna sprawozdawczość z realizacji Strategii. Drugim ze sposobów monitoringu, wskazanym w Strategii, jest przegląd działań składających się na realizację poszczególnych celów, przeprowadzany co trzy lata, dający możliwość ich aktualizacji oraz dodawania nowych propozycji. Monitoring będzie odbywał także na poziomie poszczególnych ministerstw oraz innych jednostek sektora finansów publicznych, odpowiedzialnych za realizację poszczególnych działań ujętych w Strategii. Proces monitorowania realizacji Strategii, zgodnie z wymogami Konwencji, zakłada ściśle konsultowanie i aktywne włączanie organizacji osób z niepełnosprawnościami, innych organizacji pozarządowych działających w obszarze niepełnosprawności oraz ekspertów z niepełnosprawnościami. Monitorowanie z udziałem strony społecznej będzie realizowane m.in. w ramach prac Zespołu do spraw wykonywania postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób z Niepełnosprawnościami, Polskiej Rady Języka Migowego, Rady Dostępności oraz w ramach kontaktów bieżących z organizacjami osób z niepełnosprawnościami, organizacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami, jak i z samymi osobami z niepełnosprawnościami.

Warto podkreślić, że działania wskazane w Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 mają różnorodny charakter: legislacyjny, programowy, projektowy oraz organizacyjny.

³ W jego skład wejdą przedstawiciele realizatorów opisanych działań tj. administracji centralnej, samorządów wojewódzkich i lokalnych, organizacji społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów społecznych zaangażowanych bezpośrednio w obszarach objętych strategią.

W ramach obszaru priorytetowego „Niezależne życie” zaplanowano działania, których nadrzędnym celem jest zagwarantowanie osobom z niepełnosprawnościami prawa do niezależnego życia wynikającego z artykułu 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Należy do nich m.in.:

- ✓ wspieranie możliwości samostanowienia oraz self-adwokatury osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- ✓ zastąpienie instytucji ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji,
- ✓ zastąpienie zakazu zawierania małżeństw osób z niepełnosprawnością intelektualną i osób z problemami zdrowia psychicznego regulacjami odnośnie świadomości oświadczenia woli,
- ✓ wprowadzenie systemowej usługi asystencji osobistej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami
- ✓ wprowadzenie systemowej usługi opieki wytchnieniowej,
- ✓ wdrożenie systemowej usługi mieszkalnictwa wspomaganego (mieszkanie treningowe i mieszkania wspierane),
- ✓ rozpoczęcie procesu deinstytucjonalizacji czyli przechodzenia z opieki instytucjonalnej do wsparcia osoby w społeczności lokalnej,
- ✓ utworzenie kręgów wsparcia zakładających stworzenie wokół osoby z niepełnosprawnością, zgodnie z jej potrzebami, kręgu osób wspierających, przy połączeniu wsparcia formalnego (np. asystent osobisty, pracownik pomocy społecznej, terapeuta, prawnik) ze wsparciem nieformalnym (rodzina, przyjaciele, znajomi, sąsiedzi, sprzedawca w lokalnym sklepie),
- ✓ wypracowanie mechanizmów umożliwiających złożenie na poziomie krajowym skargi przez osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami,
- ✓ stworzenie systemu monitorowania sytuacji mieszkańców instytucji, odbiorców usług społecznych oraz prewencji i interwencji.

Wskazano, że działania zaplanowane w ramach obszaru priorytetowego *Niezależne życie* mają na celu przede wszystkim:

- ✓ zwiększenie możliwości samostanowienia i wypowiedania się osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym, publicznym i politycznym,
- ✓ wprowadzenie systemowych rozwiązań w obszarze usług społecznych wspierających osoby z niepełnosprawnościami w oparciu o proces deinstytucjonalizacji,
- ✓ wypracowanie mechanizmów monitorowania zapewniania możliwości realizacji praw osób z niepełnosprawnościami.

Na podstawie oczekiwanych rezultatów, dla powyższego priorytetu został wybrany kluczowy wskaźnik realizacji jakim jest *Liczba osób z niepełnosprawnościami korzystająca stale z systemowej usługi asystenta osobistego osoby z niepełnosprawnością*. W roku bazowym przyjętym dla Strategii (2018) wartość wskaźnika wynosiła 0 natomiast do 2030 roku przewidziano jego wzrost do poziomu 40 tys. osób.

Inne działania przewidziane do realizacji w ramach tego obszaru priorytetowego mają również przypisane wskaźniki monitorujące ich realizację i zostały zawarte w zbiorczej tabeli ze

wskaźnikami monitorującymi realizację Strategii określonymi dla wszystkich obszarów priorytetowych.

Podobnie jak w przypadku pozostałych obszarów priorytetowych, załączone zostało zestawienie programów i projektów realizujących Strategię w tym priorytecie.

Dla działań zaplanowanych w ramach tego priorytetu, podobnie jak w przypadku pozostałych, wskazano okres wdrażania, koordynatora i podmioty współpracujące oraz źródła finansowania.

Celem działań zaprojektowanych w obszarze priorytetowym „Dostępność” jest przede wszystkim, zgodnie z artykułem 9 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, „zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich”. Ponadto działania zaplanowane w ramach tego priorytetu ściśle wiążą się z wykonywaniem postanowień artykułów 20, 21 i 30 Konwencji, dlatego też skupiają się one m.in. na:

- ✓ zapewnieniu dostępności przestrzeni publicznej, w tym poprzez wdrażanie uniwersalnego projektowania i jednolitych standardów dostępności obiektów przestrzeni publicznej,
- ✓ poprawie sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie szeroko rozumianej mobilności, w tym kompleksowym wsparciu indywidualnej mobilności osób z niepełnosprawnościami, rozwojowi transportu „door to door”, zwiększeniu dostępności transportu publicznego, w tym skróceniu minimalnego czasu zgłoszenia potrzeby asysty w transporcie kolejowym,
- ✓ poprawie dostępu do usług, informacji oraz wiedzy i komunikacji, m.in. poprzez rozwój alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji oraz nowych technologii wspomagających ten proces, wprowadzeniu regulacji w zakresie alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji,
- ✓ zwiększeniu dostępności audiowizualnych usług medialnych dla osób z niepełnosprawnościami poprzez odpowiednie uregulowania,
- ✓ zwiększeniu uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu kulturalnym oraz aktywności sportowej.

Dostępność została uznana za jeden z podstawowych warunków uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym. Stanowi ona bowiem o możliwości wykonywania ról społecznych i prowadzenia niezależnego życia tej grupy osób.

Jako kluczowy wskaźnik realizacji działań dla tego obszaru priorytetowego wybrano wskaźnik: *Wsparcie osób z niepełnosprawnościami w likwidacji barier architektonicznych w mieszkaniach w budownictwie wielorodzinnym*, którego wartość dla roku bazowego 2018 oszacowano na poziomie 5 729 osób a docelowo w 2030 roku dzięki realizacji Strategii osiągnie on wartość: 10 259 osób.

Działania zaplanowane w obszarze priorytetowym *Edukacja* służyć będą przede wszystkim wdrożeniu postanowień art. 24 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który wskazuje na obowiązek realizacji prawa osób z niepełnosprawnościami do edukacji bez dyskryminacji, na zasadach równych szans, z zapewnieniem włączającego systemu kształcenia, umożliwiającego integrację na wszystkich poziomach edukacji i w kształceniu ustawicznym, wobec czego dotyczą one takich działań jak:

- ✓ wdrożenie wczesnej pomocy odnoszącej się do podniesienia standardów prowadzenia oceny funkcjonalnej,
- ✓ rozwój edukacji włączającej, w tym opracowanie rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych ukierunkowanych na zapewnianie dostępności i podnoszenie jakości edukacji włączającej,
- ✓ przygotowanie do wejścia na rynek pracy m.in. poprzez wsparcie procesu przejścia pomiędzy etapami edukacyjnymi oraz przejścia z systemu edukacji na rynek pracy,
- ✓ rozwój doradztwa zawodowego dla młodzieży,
- ✓ rozwój oraz zapewnienie uczniom i studentom z niepełnosprawnościami form komunikacji zgodnych z ich potrzebami, w tym upowszechnienie w edukacji możliwości korzystania z alternatywnych i wspomagających sposobów komunikacji (AAC).
- ✓ cyfryzacja szkół,
- ✓ rozwój edukacji ustawicznej.

Rezultatem działań zaplanowanych w ramach obszaru priorytetowego *Edukacja* będzie:

- ✓ poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie wczesnej pomocy,
- ✓ poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie edukacji włączającej,
- ✓ przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do wejścia na rynek pracy,
- ✓ rozwój oraz zapewnienie uczniom i studentom z niepełnosprawnościami form komunikacji zgodnych z ich potrzebami.

Uwzględniono, że dostęp do systemu kształcenia stanowi podstawowy warunek skutecznej aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami.

Za kluczowy wskaźnik realizacji dla priorytetu *Edukacja* uznano *Rozwój kwalifikacji osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym* definiowany jako *udział osób z niepełnosprawnościami w wieku produkcyjnym posiadających wykształcenie zasadnicze zawodowe, zasadnicze branżowe, średnie, średnie branżowe i wyższe*. W roku bazowym (2018) oszacowano ten wskaźnik na poziomie 76,6%, a zgodnie z założeniami Strategii do 2030 roku wzrośnie on do 85%.

W ramach obszaru priorytetowego „Praca” przewidziano działania mające skutkować większą aktywnością zawodową osób niepełnosprawnych i większymi możliwościami zatrudnienia w otwartym, integracyjnym i dostępnym środowisku pracy, stosownie do art. 27 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Głównym celem zaprojektowanych rozwiązań w ramach tego obszaru jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości realizacji prawa do pracy na zasadzie równości z innymi osobami. Działania w ramach tego obszaru koncentrują się na:

- ✓ modyfikacji i uzupełnieniu systemu wsparcia zatrudnienia oraz aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w tym poprzez opracowanie i wdrożenie Narodowego Programu Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych oraz wdrożenie zatrudnienia wspomaganego,
- ✓ aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami realizowanej m.in. poprzez zatrudnienie w podmiotach ekonomii społecznej i solidarnej (zwłaszcza w przedsiębiorstwach społecznych),
- ✓ stworzeniu środowiska pracy przyjaznego pracownikom z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez wypracowanie modelu wsparcia osób z niepełnosprawnościami w środowisku pracy,
- ✓ stworzeniu otoczenia sprzyjającego skutecznej aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, m.in. poprzez zapewnienie wyspecjalizowanego doradztwa

- w zakresie dostępnych instrumentów aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami oraz obowiązków pracodawców wynikających z ich zatrudniania dla instytucji rynku pracy,
- ✓ ograniczeniu barier w podejmowaniu aktywności zawodowej (w tym ograniczeniu wpływu pułapki świadczeniowej).

W oparciu o tak wskazane rezultaty dla obszaru priorytetowego *Praca* jako kluczowy wskaźnik wskazano: *Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym*, który w roku bazowym 2018 osiągnął wartość 26,2% a docelowo do 2030 roku ma on wzrosnąć do 40%.

Głównym celem działań w ramach obszaru priorytetowego „Warunki życia i ochrona socjalna” jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom odpowiednich warunków życia, włączając w to zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych i materialnych oraz niezbędną ochronę socjalną, zgodnie z zapisami art. 28 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych. Działania zaplanowane w ramach tego obszaru priorytetowego zakładają reformę systemu wsparcia finansowego, ukierunkowaną na upodmiotowienie osób z niepełnosprawnościami, przeciwdziałanie wykluczeniu opiekunów osób z niepełnosprawnościami poprzez możliwość podejmowania pracy zarobkowej, rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Zaprojektowane działania mają skutkować zwalczaniem ubóstwa osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, a także umożliwić zaspokajanie ich potrzeb mieszkaniowych. Obejmują one:

- ✓ modyfikację systemu wsparcia finansowego adekwatnego do potrzeb i poziomu niepełnosprawności,
- ✓ modyfikację systemu świadczeń dla opiekunów osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wypracowanie mechanizmów wspierających zapewnienie bezpiecznej przyszłości finansowej i majątkowej,
- ✓ rozwój rynku mieszkań na wynajem z uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Kluczowym wskaźnikiem realizacji dla priorytetu *Warunki życia i ochrona socjalna* jest wskaźnik: *Stopa ubóstwa skrajnego w gospodarstwach domowych z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną prawnie*, który w 2018 roku (rok bazowy dla Strategii) wyniósł 7,8%, a do 2030 roku zakładany jest spadek do 5%.

W ramach obszaru priorytetowego „Zdrowie” zaplanowano działania służące realizacji przez Polskę zobowiązań wynikających z art. 25 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, w szczególności w zakresie zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami opieki zdrowotnej, dostępu do usług i programów zdrowotnych biorących pod uwagę ich szczególne wymogi i potrzeby w zakresie profilaktyki zdrowotnej, zapobiegania wtórnym powikłaniom i pogorszeniu stanu zdrowia, rehabilitacji medycznej oraz optymalizacji jakości funkcjonowania. Założono:

- ✓ poprawę dostępu do usług rehabilitacyjnych i wyrobów medycznych najwyższej jakości,
- ✓ wypracowanie modelu kompleksowej rehabilitacji,
- ✓ reformę w obszarze ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży,
- ✓ reformę systemu ochrony zdrowia psychicznego osób dorosłych ukierunkowaną na przejście z psychiatrycznej opieki instytucjonalnej do wsparcia w społeczności lokalnej,
- ✓ wypracowanie systemowych rozwiązań w zakresie dostępności usług ginekologiczno-położniczych dla kobiet z niepełnosprawnościami,

- ✓ szkolenia dla lekarzy, pielęgniarek i położnych, a także przedstawicieli innych zawodów medycznych w zakresie opieki zdrowotnej osób z niepełnosprawnościami

Działania w ramach obszaru priorytetowego *Zdrowie* dotyczą m.in.:

- ✓ poprawy dostępności do profilaktyki,
- ✓ poprawy dostępności do świadczeń zdrowotnych,
- ✓ podnoszenia kompetencji kadry medycznej w zakresie opieki zdrowotnej osób z niepełnosprawnościami.

Rezultatem działań zaplanowanych w ramach obszaru priorytetowego „Zdrowie” będzie:

- ✓ poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnościami w zakresie powstawania lub pogłębiania się niepełnosprawności,
- ✓ zwiększenie dostępu do usług zdrowotnych oraz efektywności procesu leczenia,
- ✓ poprawa sytuacji w obszarze profilaktyki i leczenia zdrowia psychicznego oraz środowiskowy system wsparcia osób z problemami zdrowia psychicznego.

Dla wyżej wymienionego obszaru priorytetowego kluczowym wskaźnikiem jest: *Liczba osób z niepełnosprawnościami z preferencyjnym dostępem do świadczeń z zakresu rehabilitacji (na podstawie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych albo na podstawie innych programów lub wyodrębnionych środków finansowych) w przeliczeniu na 1 tys. osób z niepełnosprawnościami w wieku 16 lat i więcej, dla którego wartość bazowa (2018 rok) wyniosła 329 osób a docelowa (2030 rok) to 476 osób.*

W ramach obszaru priorytetowego „Budowanie świadomości” zaplanowano działania wynikające bezpośrednio z artykułu 8 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, który zobowiązuje państwo stroną Konwencji do podjęcia natychmiastowych, skutecznych i odpowiednich działań mających na celu podniesienie świadomości społeczeństwa, w tym na poziomie rodziny. Należy do nich stworzenie portalu informacyjno-usługowego dla osób z niepełnosprawnościami Niepełnosprawni.gov.pl, podjęcie działań na rzecz włączania osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu przekazu medialnego, wprowadzenie i upowszechnienie standardów obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz szkolenie kadr.

Działania zaplanowane w ramach tego priorytetu przełożą się na wzmocnienie poszanowania praw i godności osób z niepełnosprawnościami. Dotyczą one w szczególności:

- ✓ włączania osób z niepełnosprawnościami do głównego nurtu przekazu medialnego,
- ✓ zmiany wizerunku osób z różnymi niepełnosprawnościami,
- ✓ zwiększanie świadomości w zakresie edukacji włączającej osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wprowadzenia i upowszechnienia standardów obsługi osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Ich efektem ma być:

- ✓ zwiększanie jakości informacji o niepełnosprawności w dyskursie publicznym,
- ✓ zwiększenie kompetencji pracowników instytucji publicznych w zakresie obsługi osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ wdrożenie zmian prawnych na rzecz budowania świadomości.

Wskaźnikiem określonym jako kluczowy dla priorytetu *Budowanie świadomości* jest wskaźnik *Liczba pracowników instytucji publicznych, objętych szkoleniami z obsługi osób z niepełnosprawnościami, w tym: kadra instytucji kultury, policjanci i pracownicy policji, strażacy, pracownicy wymiaru sprawiedliwości, straż miejska i graniczna, służba cywilna, straż graniczna*. Dla niniejszego wartość (bazowa 2018 rok) to: 0 osób, natomiast docelowo w 2030 wyniesie ona zgodnie z założeniami: 13 tys. osób.

Celem działań zaprojektowanych w ramach obszaru priorytetowego „Koordynacja” jest stworzenie ram zapewniających spójność systemu wsparcia i zapewnienie współdziałania instytucji zajmujących się problematyką osób z niepełnosprawnościami. Wdrożenie nowej polityki państwa na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami wymaga odpowiedniej reformy instytucjonalnej służącej rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów systemowych. W ramach tego obszaru priorytetowego przewidziano m.in.:

- ✓ opracowanie i wprowadzenie do polskiego systemu prawnego ustawy o wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ reformę systemu orzekania o niepełnosprawności,
- ✓ wczesne wykrywanie zaburzeń rozwojowych u dzieci oraz wczesną pomoc dziecku i rodzinie,
- ✓ wdrożenie kompleksowego systemu zbierania danych w obszarze niepełnosprawności,
- ✓ wzmocnienie skuteczności Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ zmianę funkcjonowania Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Wojewódzkich oraz Powiatowych Rad do Spraw Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ uregulowanie roli Rzecznika Praw Obywatelskich jako niezależnego organu monitorującego wdrażanie Konwencji,
- ✓ działania służące zwiększeniu ochrony osób z niepełnosprawnościami przed nierównym traktowaniem,
- ✓ działania służące koordynacji wsparcia osób z niepełnosprawnościami w sytuacjach zagrożenia,
- ✓ działania służące większemu włączeniu problematyki niepełnosprawności w różne obszary polityki społecznej,
- ✓ działania z zakresu współpracy międzynarodowej.

Zaplanowane w ramach priorytetu *Koordynacja* działania pozwolą na osiągnięcie takich efektów jak:

- ✓ spójny z Konwencją o prawach osób niepełnosprawnych system koordynacji realizacji praw osób z niepełnosprawnościami,
- ✓ powiązanie działań w obszarze niepełnosprawności z innymi działaniami polityki społecznej,
- ✓ stworzenie systemu zbierania danych w obszarze niepełnosprawności oraz zacieśnienie współpracy międzynarodowej.

Jako kluczowy dla realizacji wskazany został miernik *Funkcjonujące systemy orzekania o niepełnosprawności*, dla którego wartość bazowa w 2018 roku to 6 systemów a w wyniku zaproponowanej w Strategii reformy orzecznictwa docelowo planuje się do 2030 roku funkcjonowanie jednego systemu orzecznictwa.

Realizacja działań zaprojektowanych w ramach poszczególnych obszarów priorytetowych Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021-2030 pozwoli na ustanowienie ram całościowej polityki krajowej na rzecz osób niepełnosprawnych, zgodnej z postanowieniami Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

Odnosząc się do pierwszego kryterium spełnienia warunku, należy podkreślić, że Strategia oprócz wymienionych wskaźników zawiera również szereg innych mierników dopasowanych do poszczególnych obszarów priorytetowych i działań, umożliwiających stały monitoring oraz ocenę skuteczności i efektywności działań.

Kryterium 2	Istnienie krajowych ram zapewniających realizację Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, które obejmują: 2. rozwiązania mające zapewnić, by w ramach przygotowywania i wdrażania programów odpowiednio zostały odzwierciedlone polityka, prawodawstwo i normy w zakresie dostępności
Uzasadnienie	<p>Kryterium 2 jest spełnione poprzez zobowiązanie każdej IZ do wskazania konkretnych praw i wolności określonych w KPON, które są powiązane ze wsparciem planowanym do realizacji w danym programie. Istotą rozwiązania jest autonomiczne wskazanie przez IZ właściwych odniesień do KPON, przy zapewnieniu należytej rozwagi, po to, aby dalsze podejmowane działania związane z przestrzeganiem KPON nie zostały sprowadzone jedynie do obowiązków formalnych.</p> <p>IZ będą zobowiązane do zagwarantowania przestrzegania praw i wolności określonych w KPON na każdym etapie wdrażania programu, a więc programowania, wyboru i realizacji projektów, a także kontroli projektów, monitorowania i ewaluacji. Ten wymóg znajdzie odzwierciedlenie m.in. w treści procedur/wytycznych/regulaminów określających sposób realizacji poszczególnych procesów związanych z wdrażaniem programu.</p> <p>Z punktu widzenia wdrażania programu, najistotniejszym z procesów, który może wpływać na prawa i wolności określone w KPON, jest ocena projektów. Z tego względu, w ramach opracowanych mechanizmów przewidziano wymóg, aby każdy z projektów złożonych do dofinansowania był oceniany pod kątem kryterium mówiącego o zgodności z KPON. W praktyce oznacza to, że dofinansowania nie będą mogły otrzymać projekty zawierające zapisy, które mogą potencjalnie naruszać prawa i wolności określone w KPON.</p> <p>Ponadto, zapewnienie stosowania norm oraz prawodawstwa w zakresie dostępności zostanie zapewnione poprzez Wytyczne, umocowane w ustawie o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027, określające standardy zapewniania dostępności w inwestycjach finansowanych w ramach polityki spójności. W tym zakresie utrzymany zostanie mechanizm, który był stosowany w obecnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej.</p> <p>Standardy te regulują, poprzez technicznie wyspecyfikowane wymagania, sposoby realizacji inwestycji, które obszarowo mieszczą się w ich zakresie – np. zakupy sprzętu elektronicznego (standard cyfrowy), kampanie społeczne i promocyjne (standard informacyjny), inwestycje infrastrukturalne (standard architektoniczny lub transportowy). Stosowanie standardów będzie obligatoryjne dla każdego beneficjenta Funduszy oraz dla instytucji zarządzających i pośredniczących. Będzie to zapewnione przez umieszczenie ich w załączniku do Wytycznych w zakresie równości szans i niedyskryminacji, które obowiązują instytucje zaangażowane w</p>

realizację projektów. W każdej umowie z beneficjentem będzie zobowiązanie do przestrzegania niniejszych Wytycznych i ich załączników – w tym standardów.

Warto podkreślić, że standardy dostępności określone w Wytycznych zostały przygotowane w oparciu o najlepsze specjalistyczne wzorce i normy, określone przez ekspertów od dostępności. Odnoszą się one zarówno do norm prawa polskiego (prawo budowlane, ustawa o transporcie publicznym), jak i ponadnarodowego (normy ISO). Są one efektem pracy zarówno naukowców, jak i praktyków z zakresu stosowania zasad dostępności, w tym organizacji pozarządowych, które były recenzentami i konsultantami w procesie ich tworzenia.

W sytuacji, kiedy naruszenie praw i wolności określonych w KPON miałyby miejsce już na etapie realizacji projektu, będzie istniała możliwość wniesienia skargi/zgłoszenia zastrzeżeń na działania beneficjenta. W ramach wypracowanych mechanizmów, określono tryb zgłaszania tego typu zastrzeżeń. Należy również podkreślić, że mechanizm zgłaszania skarg/podejrzeń o naruszeniu KPON, do którego wdrożenia będą zobowiązane wszystkie IZ, zakłada również możliwość składania skarg/podejrzeń o naruszeniu KPON w zakresie działań instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu. Tym samym, społeczną kontrolą zostaną objęte również różnego typu procedury i procesy realizowane w związku z wdrażaniem programu.

Ostatnim, choć równie ważnym elementem składającym się na opracowany mechanizm, który ma zapewnić zgodność programów i ich wdrażania z KPON, jest obowiązek prowadzenia działań informacyjnych oraz szkoleń dot. tematyki związanej z KPON. Szkolenia będą kierowane przede wszystkim do pracowników instytucji zaangażowanych we wdrażanie programów oraz ekspertów dokonujących oceny projektów, po to aby ich uwrażliwić na przestrzeganie praw i wolności określonych w KPON. Oczywiście, w zależności od potrzeb, prowadzone działania świadomościowe i informacyjne będą kierowane również do innych grup docelowych (beneficjenci, uczestnicy projektów, członkowie KM).

Odpowiedzialność za wdrożenie mechanizmów/rozwiązań, które mają zapewnić spełnienie kryterium nr 2 leży w gestii kompetencji Instytucji Zarządzających. Co do zasady nie przewidujemy obowiązku włączenia podmiotów zewnętrznych w ich realizację, przy czym jak wskazywaliśmy w przekazywanych wcześniej wyjaśnieniach, część z proponowanych rozwiązań będzie tworzonych w dialogu z interesariuszami, w tym podmiotami reprezentującymi środowisko osób niepełnosprawnych, np. Wytyczne określające standardy zapewniania dostępności. Zapewnienie stosowania KPON na etapie opracowania programu następuje również m.in. poprzez szeroki udział podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w pracach grupy roboczej opracowującej dany program, a także w ramach procesu konsultacji społecznych Umowy Partnerstwa i programów oraz wysłuchań i wysłuchań odwróconych dla poszczególnych programów oraz dla UP. Warto podkreślić, że standardy dostępności określone w Wytycznych zostały przygotowane w oparciu o najlepsze specjalistyczne wzorce i normy, określone przez ekspertów od dostępności. Odnoszą się one zarówno do norm prawa polskiego (prawo budowlane, ustawa o transporcie publicznym), jak i ponadnarodowego (normy ISO). Są one efektem pracy zarówno naukowców, jak i praktyków z zakresu stosowania zasad dostępności, w tym organizacji pozarządowych, które były recenzentami i konsultantami w procesie ich tworzenia.

	<p>W odniesieniu do kwestii dotyczącej procedury zapewnienia zgodności z KPON, skład KM zapewniający udział przedstawicieli reprezentujących osoby z niepełnosprawnościami, zapewnia udział tych środowisk w procesie dotyczącym zgłaszania nieprawidłowości i skarg. KM podejmuje kierunkowe decyzje w zakresie systemowych rozwiązań dotyczących wykrytych uzasadnionych przypadków naruszenia KPON w ramach realizowanych z funduszy unijnych działań, tym samym udział w jego pracach wspomnianych przedstawicieli zapewnia odpowiednie zaangażowanie środowiska reprezentującego os. z niepełnosprawnościami w ten proces. Jednocześnie w jednostkowych przypadkach badanych podejrzeń o naruszenie, IZ czy inna instytucja ma możliwość zgłoszenia potrzeby przeprowadzenia stosownej analizy przez odpowiedni do przedmiotu naruszenia podmiot reprezentujący os. z niepełnosprawnościami. Niemniej, sama procedura badania zgłoszonych podejrzeń o naruszenie oraz skarg nie przewiduje systemowego włączenia tych organizacji w analizę każdego zgłoszonego przypadku. Pozostaje to w gestii odpowiedniej instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu.</p> <p>W ramach procedury nie jest przewidziane potwierdzanie zgodności z KPON, a tym samym też wyznaczenie podmiotu/organu odpowiedzialnego za stwierdzenie zgodności programu z KPON. Zakres kompetencji i odpowiedzialność IZ oraz KM regulują przepisy rozporządzenia ogólnego, jak również przepisy krajowe, w tym porozumienia wyznaczające relacje z pozostałymi instytucjami uczestniczącymi we wdrażaniu programów</p> <p>Uznanie zgodności programu z KPON jest rozumiane procesowo i jest potwierdzane/realizowane w ramach opisanych procedur na wszystkich etapach wdrażania programów, w tym na najniższym poziomie wdrażania, bowiem dotyczy poziomu każdego z realizowanych projektów lub działań instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu oraz beneficjentów.</p>
Kryterium 3	<p>Istnieją krajowe ramy zapewniające wdrożenie Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawach Osób Niepełnosprawnych, które obejmują:</p> <p>3. rozwiązania dotyczące sprawozdawania komitetowi monitorującemu przypadków niezgodności operacji wspieranych z Funduszy z Konwencją oraz skarg o nieprzestrzeganie Konwencji złożonych zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi na mocy art. 69 ust. 7.</p>
Uzasadnienie	<p>Kryterium 3 zostanie spełnione poprzez wprowadzenie obowiązkowego rocznego raportowania Komitetowi Monitorującemu o zgłoszonych przypadkach niezgodności interwencji/działań z KPON oraz skargach na nieprzestrzeganie KPON.</p> <p>KM będzie informowany o charakterze i liczbie skarg i przypadków niezgodności interwencji realizowanej w ramach programu z zapisami KPON oraz o tym, jakie czynności w związku z ich wystąpieniem podjęły właściwe instytucje. W przypadku naruszeń systemowych lub powtarzających się, po przedstawieniu sprawozdania przez IZ, KM będzie mógł powziąć szereg działań, aby przeciwdziałać ich występowaniu w przyszłości.</p> <p>Zakres prerogatyw KM w tym względzie zostanie określony w regulaminie KM, w oparciu o minimalne uprawnienia określone dla KM wszystkich programów, w tym: (1) możliwość powołania grupy roboczej do rozpatrzenia danego zagadnienia/zidentyfikowanego problemu, (2) przeprowadzenie dalszych analiz w celu opracowania szczegółowych zaleceń/rekomendacji dotyczących najbardziej powtarzalnych naruszeń, czy też (3) intensyfikacji prowadzonych działań świadomościowych i informacyjnych.</p>

Zgodnie z tymi zasadami, IZ będą zobowiązane do przygotowania zbiorczej informacji o zgłoszeniach i skargach, jakie wpłynęły do instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu (IZ/IP/IW) oraz do Komisji Europejskiej i Rzecznika Funduszy Europejskich. Taka informacja będzie przedkładana komitetowi monitorującemu dany program raz w roku.

Raporty przedkładane KM będą się opierały na analizie pojedynczych przypadków, zgłaszanych instytucjom zaangażowanym we wdrażanie programu (IZ/IP/IW) lub Rzecznikowi Funduszy Europejskich lub Komisji Europejskiej. Przy czym, o ile zgłoszenia będą mogły być kierowane do dowolnej instytucji, ich analiza będzie przeprowadzana zgodnie z podziałem zadań wskazanym w opisie procedury zgłaszania podejrzeń i skarg dotyczących niezgodności interwencji/działań z KPON.

Zgłoszenia będą mogły dotyczyć wszelkich działań podejmowanych przez beneficjenta w związku z realizacją projektu. Dotyczy to również projektów własnych realizowanych przez instytucje zaangażowane we wdrażanie programu, a także działań IZ/IP/IW w zakresie związanym z wdrażaniem programu, co oznacza możliwość składania skarg w odniesieniu do zapisów dokumentów/procedur/wytycznych powstających w związku z realizacją programu oraz czynności podejmowanych przez te instytucje.

Jeżeli w wyniku ustaleń właściwej instytucji zostanie potwierdzone, że prawo/wolność określone w KPON nie są respektowane, powodując jednocześnie naruszenie prawa powszechnie obowiązującego, sprawa zostanie przekazana do odpowiednich instytucji spoza systemu wdrażania programu, które zostały umocowane w porządku prawnym RP do obrony praw i wolności obywatelskich.